

Značaj i potreba za programima stručne podrške roditeljstvu u suvremenom društvu

MARIJANA MAJDAK*

VALENTINA KOZJAK

Studijski centar socijalnog rada
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, Hrvatska

Pregledni rad

UDK: 37.018.262

doi: 10.3935/rsp.v31i1.1865

Primljeno: kolovoz 2021.

IVANA DOLOVČAK

Hrabri telefon

Zagreb, Hrvatska

Biti roditelj je uloga za koju se formalno ne obrazujemo, a zahtijeva puno znanja, vještina i sposobnosti i stoga bismo mogli reći da se radi o vrlo zahtjevnoj ulozi. Suvremeno roditeljstvo znatno se razlikuje od onog prije nekoliko godina zbog mnogobrojnih promjena u društvu – u svijetu rada, sastavu obitelji, odnosu muškaraca i žena, uvažavanju roditeljskog autoriteta, ali i samom odnosu roditelja i djece. S obzirom na kompleksnost uloga koje suvremeni roditelji moraju uskladiti, kao i na kompleksnost problema u ponašanju djece i mladih danas, nerijetko je roditeljima potrebna i pomoć stručnjaka u roditeljstvu, a takva pomoć je kod nas još uvijek nedovoljno raširena i poznata. Stoga je cilj ovog rada, koristeći metodu sustavnog pregleda (eng. systematic review) dosadašnjih istraživanja ove teme, opisati i istaknuti značaj programa stručne podrške roditeljstvu, razloge uključivanja roditelja u programe podrške roditeljstvu, obilježja polaznika uključenih u programe te njihovih očekivanja od samog programa. Iako je nužnost stručne pomoći i potpore roditeljima u slučaju potrebe regulirana brojnim zakonima i propisima u sustavu socijalne skrbi, u hrvatskoj praksi ipak moramo istaknuti nedovoljnu osviještenost opće javnosti o potrebi i koristima programa stručne podrške roditeljstvu. Stoga se ovim radom želi potaknuti znanstvenu, stručnu i opću javnost na promišljanje o važnosti i koristima programa pomoći za roditelje i djelovanje na razini društva te smanjiti stigmatizaciju roditelja koji se u navedene programe uključuju.

Ključne riječi: roditeljstvo, podrška roditeljstvu, uključivanje u programe podrške roditeljstvu.

* Marijana Majdak, Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu / Department of Social Work, Faculty of Law, University of Zagreb, Nazorova 51, 10 000 Zagreb, Hrvatska / Croatia, marijana.majdak@pravo.unizg.hr

UVOD

Kada se kaže da je biti roditelj zahtjevno, pritom se misli na sve one zadatke koji uključuju odgajanje djece, usklađivanje uloge roditelja s drugim životnim ulogama, mirenje različitih odgojnih stilova roditelja, ali i drugih odraslih koji se nalaze u obitelji, zadovoljavanje očekivanja od strane medija i javnih službi te vlastitih očekivanja i uvjerenja. Suvremene okolnosti u kojima roditelji danas odgajaju svoju djecu uvelike se razlikuju od onih prije nekoliko godina. Promjene u roditeljstvu dogodile su se uslijed promjena u svijetu rada (dulje radno vrijeme, veća nesigurnost posla), sastavu obitelji (više jednoroditeljskih obitelji), odnosu žene i muškarca u obitelji, uvažavanju roditeljskog autoriteta (Pećnik i Starc, 2010.). Ranije se govorilo uglavnom o utjecaju roditelja na djecu (Szentmartoni, 1984.), dok se u novije vrijeme sve više govori i o utjecaju djece na roditelje (Juil i Jensen, 2002.). Možda najvažnija promjena u pogledu roditeljstva dogodila se u pogledu položaja djeteta čija je uloga ranije bila pasivna, dok usvajanjem Konvencije o pravima djeteta (1989.), dijete postaje aktivni nositelj ljudskih prava. Juil i Jensen (2002.) navode da je najupadljivija razlika između djece danas i prije otprilike pola stoljeća u tome što današnja djeca izražavaju svoje mišljenje i osjećaje, postavljaju pitanja, argumentiraju, očekuju da ih se shvaća ozbiljno te se ne »boje« odraslih kao ranije. Stoga su i zadaci koji se stavljaju pred roditelje danas drugačiji i roditelji su primorani stvoriti i oblikovati novi način »vodstva« za svoju djecu (Daly, 2008.).

No, neovisno o okolnostima i trendovima u kojima roditelji žive, ne smije se mijenjati spremnost roditelja da na djetetove potrebe odgovore na pozitivan način jer time stvaraju temelj za emocionalni, kognitivni i socijalni razvoj djeteta (Ajduković i sur., 2008.). Kvalitetno roditeljstvo stoga podrazumijeva pružanje sigurnog

okruženja djetetu i zadovoljavanje njegovih osnovnih potreba, brižno ponašanje roditelja koje odgovara na emocionalne potrebe djeteta (osiguravanje djetetu podrške, sigurnosti, pripadnosti, privrženosti, prihvaćanja, uključenosti), pružanje strukture u postavljanju i pridržavanju standarda prihvatljivog i neprihvatljivog ponašanja, uvažavanje djeteta da bude priznato kao osoba te osnaživanje djeteta u pogledu osobne kontrole i samodiscipline, odnosno, usmjeravanje na jačanje postojećih jakih strana djeteta (Pećnik i Starc, 2010.). S obzirom na kompleksnost ovih zadataka koji se stavljaju pred roditelje uslijed društvenih promjena te prethodno spomenutog drugačijeg položaja djeteta u odnosu na roditelje, sva pitanja vezana za obitelj i roditeljstvo postaju predmetom i interesom šire zajednice, društva i politike. S obzirom da je područje roditeljske skrbi regulirano brojnim zakonima i pravilnicima (Obiteljski zakon, Zakon o socijalnoj skrbi i sl.), može se zaključiti da određene probleme u obitelji nije moguće riješiti bez uključivanja prethodno navedenih dionika, odnosno, odgoj i zaštita djece te roditeljstvo postali su interesom javnih politika. Također, valja spomenuti i znanstvena i teorijska utemeljenja koja govore o važnosti uloge obitelji u životu svakog pojedinca te o razumijevanju funkcioniranja obitelji kao sustava. Bronfenbrennerova teorija ekoloških sustava ukazuje na međuodnos pojedinca i okoline (Vasta, Haith, Miller, 2005.). S obzirom da su svi članovi obitelji u međusobnoj interakciji, kao i u interakciji sa svojom okolinom, može se pretpostaviti da će promjene kod jednog člana obitelji dovesti i do promjena u cjelokupnoj obitelji (Ratkajec Gašević, Dodig Hundić i Mihić, 2016.). Ovdje je potrebno spomenuti i opću teoriju sustava (Janković, 2004.) čiji je začetnik Ludwig von Bertalanffy. Ova teorija ima plazište u tome da je obitelj dio većeg sustava

(npr. lokalne zajednice), ali da istovremeno unutar nje postoje i manji sustavi (npr. odnos braće i sestara ili odnos između roditelja i djece) što znači da obitelj ne može biti izolirana od drugih sustava te da se u kontekstu rješavanja poteškoća u obitelji u obzir moraju uzeti svi sustavi. Izazovi roditeljstva danas su brojni. Ovisno o složenosti, možemo govoriti o stresovima, poteškoćama, problemima i sl. Kada se spominju poteškoće u obiteljskom funkcioniranju, one se danas uglavnom povezuju sa svakodnevnim stresom koji proizlazi iz dnevnih zahtjeva i izazova na koje roditelji nailaze, a od kojih se neki povezuju s djecom (Delale, 2011.) te neminovno utječu na obiteljsku dinamiku i kvalitetu roditeljstva u što nas uvodi teorija obiteljskog stresa koju je postavio Robert Hill 1949. (Berc, 2012.). Neminovno je da u svakoj obitelji dolazi do krize, ali jednako tako svaka obitelj ima i potencijal za otpornost i poticanje novih obiteljskih procesa za osnaživanje obiteljskih snaga u svrhu rješavanja aktualnog problema i preveniranja nastanka sljedeće krize (Berc, 2012.). Budući da kriza i problemi u obitelji zahtijevaju određenu intervenciju, najbolje je u tom kontekstu usmjeriti se na podršku obitelji na čiju važnost ukazuje i teorija socijalne podrške. Socijalna podrška definira se kao dostupnost resursa u socijalnoj okolini koja pojedincu pruža podršku u svakodnevnom životu, kao i u kriznim situacijama i time pridonosi njegovoj dobrobiti (Dobrotić i Laklija, 2010.). Pritom se moraju naglasiti obiteljske i društvene veze koje su izrazito važne za održavanje kvalitete života obitelji čime predstavljaju njezin važan zaštitni faktor (Olagnero i sur., 2005.). Sukladno navedenim teorijama, suvremeno roditeljstvo odvija se u kontekstu brojnih društvenih promjena zbog čega je roditeljima neophodna podrška društva i zajednice, a jedan od važnijih oblika te podrške jest partnerstvo sa struč-

njacima koji su sposobni osnažiti ih u ulozi roditelja, sukladno njihovim potrebama (Ajduković, 2015.).

Kako bismo istražili programe podrške roditeljstvu, u ovom radu metoda istraživanja bila je sustavni pregled literature (eng. *systematic review*, Grant i Booth, 2009.: 95), te su korištene dvije razine teoretiziranja: teoretiziranje teorijskog sadržaja (ideja, koncepata) i empirijskih istraživanja (kvalitativnih i kvantitativnih). Cilj ovog rada bio je istražiti dosadašnje teorijske i empirijske spoznaje o podršci roditeljstvu i dostupnim programima. Stoga su pretražene baze podataka (Google Scholar, Ebsco, Researchgate) korištenjem ključnih riječi: podrška roditeljstvu, obilježja roditelja, potrebe roditelja u suvremenom društvu, poteškoće roditeljstva. Nakon pregleda dostupnih istraživanja prema zadanim ključnim riječima, odabrana su ona istraživanja i rezultati koji imaju najviše veze s našom temom: važnost i potreba stručne podrške roditeljima i koja su najbliža našem, hrvatskom društvenom kontekstu. Nakon prikupljanja empirijskih podataka napravljena je indukcija, sistematiziranje rezultata i na kraju dedukcija: kritički osvrt i zaključak u kojoj mjeri empirijska istraživanja i empirijski podaci potkrepljuju polazišne teorije.

PODRŠKA RODITELJSTVU

Podrška roditeljstvu podrazumijeva različite oblike djelovanja, uz pretpostavku da ona treba smanjiti probleme u obitelji ili pomoći roditeljima u njihovom lakšem rješavanju (Quinton, 2004.). Malo opsežniju definiciju podrške roditeljstvu navodi Pećnik (2013.), prema kojoj, podrška roditeljstvu podrazumijeva aktivnosti pružanja informacija, savjeta i podrške roditeljima i skrbnicima koji im pomažu u podizanju djece. Hermanns (2012., prema Pećnik, 2013.) pak definira podršku roditeljstvu

kao aktivnosti stručnjaka, volontera (npr. drugih roditelja) ili članova neformalne socijalne mreže koje imaju za cilj utjecati na odnos roditelja i djeteta ili roditeljevu interakciju s djetetom s ciljem poboljšanja tog odnosa. Dodatno, Daly i suradnici (2015.) definiraju podršku roditeljstvu kao usmjerenost na unapređenje roditeljskih vještina te pružanje roditeljima informacija, znanja, kompetencija te općenito podrške koja im je potrebna pri djetetovom razvoju. Iz navedenih definicija možemo vidjeti kako sve one u fenomenološkom smislu obuhvaćaju roditelje, s time da druga definicija uz roditelje obuhvaća i skrbnike te djecu, dok je treća najopsežnija i ona uz roditelje, skrbnike i djecu navodi i pružatelje podrške – stručnjake, volontere i druge članove neformalne mreže. S obzirom na etiološki karakter, nailazimo na razlike u sve četiri definicije podrške roditeljstvu. Naime, prva definicija navodi kako podrška roditeljstvu podrazumijeva djelovanje, odnosno smanjenje problema u obitelji ili pomoć u njihovom lakšem rješavanju, dok druga i četvrta ne spominju probleme, već samo pomoć u podizanju djece. Kod treće definicije ne nailazimo na spominjanje problema u obitelji ni na pomoć u podizanju djece, već ona navodi utjecanje na odnos roditelja i djeteta ili na njihovu interakciju. Što se funkcionalnog karaktera definicija tiče, sve navode kako je svrha podrške roditeljstvu pomoć roditeljima u podizanju/razvoju djece. S obzirom na navedeno, može se vidjeti kako postoje brojne i različite definicije podrške roditeljstvu s kojima se susrećemo, no sve zapravo počivaju na nekoliko osnovnih i najvažnijih postavki koje se dalje razrađuju: pomoć roditeljima u podizanju djece.

Međutim, kako navodi Pećnik (2013.), iako postoje »široka« shvaćanja pojma podrške roditeljstvu prema kojima ona uključuje sve intervencije za roditelje ili skrbnike koje su usmjerene smanjenju rizika ili

promoviranju činitelja zaštite za dobrobit njihove djece (Moran i sur., 2004., prema Pećnik, 2013.), novija određenja idu tragom toga da podrška roditeljstvu ne podrazumijeva mjere obiteljske politike (npr. novčana davanja i roditeljske dopuste) (Molinuevo, 2012., prema Pećnik, 2013.), već edukaciju, savjete i stjecanje vještina za bolje obavljanje roditeljske uloge. S obzirom da će u ovom radu biti riječ o aspektima uključivanja roditelja u programe podrške roditeljstvu, i mi ćemo se voditi određenjem podrške koja se odnosi upravo na navedene oblike pomoći i podrške. Također, još je važno znati i razlikovati podršku roditeljstvu od podrške obitelji (Dobrotić i Pećnik, 2015.). Naime, podrška obitelji predstavlja širi pojam koji obuhvaća sve članove obitelji i kojim se osigurava podrška obitelji kroz socijalne, zdravstvene, obrazovne usluge i novčana davanja, dok je podrška roditeljstvu usmjerena na roditelje i unapređenje njihovih roditeljskih vještina, znanja i kompetencija potrebnih za uspješan odgoj djeteta (Daly i sur., 2015.). Dakle, podrška roditeljstvu predstavlja jedan od bitnijih elemenata podrške obitelji čija će važnost i doprinosi roditeljstvu detaljnije biti opisani u nastavku rada.

Neki programi podrške roditeljstvu

Programi podrške roditeljstvu definiraju se kao inicijative zajednice organizirane kako bi se usmjerio prиток resursa i podrške roditeljima koji bi ojačao njihovo pozitivno funkcioniranje te potaknuo zdravi razvoj njihove djece (Trivette i Dunst, 2005.). Pritom je glavni cilj programa podrške roditeljstvu pružiti podršku i informacije roditeljima na način koji će im pomoći da postanu sposobniji i kompetentniji u svom roditeljstvu (Trivette i Dunst, 2005.). Razlog pokretanja programa podrške roditeljstvu leži u činjenici da su roditelji ti koji imaju najveći utjecaj na

razvoj svog djeteta te vrsta odnosa između roditelja i djeteta uvelike determinira djetetov socijalni, emocionalni i kognitivni razvoj, školski uspjeh te mentalno zdravlje (National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine, 2016.). Slijedom navedenog, a budući da se roditelji razlikuju u kapacitetima, resursima i podršci koju imaju te najčešće nemaju priprema za roditeljstvo (Leung i sur., 2003.), programi podrške roditeljstvu predstavljaju važan čimbenik koji može donijeti pozitivne promjene cijeloj obitelji (Layzer i sur., 2001.). Navedeno potvrđuju različita evaluacijska istraživanja programa podrške roditeljstvu čiji nalazi pokazuju da programi podrške roditeljstvu utječu na poboljšanje roditeljskih vještina (Crepaldi i sur., 2011., prema Daly, 2013.; Molinuevo, 2013.), poboljšanje mentalnog zdravlja roditelja (Lindsay i sur., 2011.), doživljaj smanjenja vlastitih problema te porast u osjećaju vlastite kompetentnosti (Leung i sur., 2003.), usvajanje učinkovitih komunikacijskih vještina te postavljanje granica i jasnih očekivanja kao i korištenje »jak« poruka (UNODC, 2009.).

Možemo razlikovati 3 vrste programa podrške roditeljstvu čija podjela je identična vrstama prevencije: univerzalna/opća prevencija (univerzalni program podrške roditeljstvu) koja je usmjerena na opću populaciju, selektivna prevencija (ciljani programi podrške roditeljstvu) koja je usmjerena na skupine populacije koje su u većem riziku od opće populacije te indicirana prevencija (indicirani programi podrške roditeljstvu) koja je usmjerena prema onim pojedincima kod kojih su se već očitovala neka nepoželjna i društveno neprihvatljiva ponašanja (IOM, 1994.; NRC i IOM, 2009., prema Ajduković i Marohnić, 2010.).

Ono što je od krucijalne važnosti kod programa podrške roditeljstvu upravo je njihova učinkovitost, točnije mogućnost

programa da ostvari postavljene ciljeve. Prema Wessels i suradnicima (2013.), ono što je bitno da bi programi bili učinkoviti je:

1. potkrijepljenost teorije ili teorija na kojima program počiva empirijskim dokazima ili barem njihova uvjerenost
2. populacija kojoj je program namijenjen je jasno definirana (primjerice: obitelji nižeg socioekonomskog statusa ili jednoroditeljske obitelji ili obitelji djece s teškoćama u razvoju)
3. program se provodi na vrijeme (prije nego postanu potrebni ili u trenutku kad se uoče prve teškoće)
4. program je dostupan (korisnici ih moraju doživljavati dostupnima prema potrebama)
5. trajanje programa prilagođeno je ciljanoj populaciji (duži programi za višestruke i teže probleme u roditeljstvu, a kraći za grupe s manjim i lakšim problemima)
6. program provode kompetentni provoditelji (educirani stručnjaci)
7. provodi se procesna evaluacija programa i evaluacija ishoda (sukladno dobivenoj evaluaciji program se po potrebi prilagođava za naredne grupe).

Dakle, nije dovoljno samo provoditi programe podrške roditeljstvu, već je važno da programi koji se provode postizu određene rezultate. Kako bi se to postiglo, potrebno je uložiti mnogo truda i vremena, kao i uključiti različite stručnjake u kreiranje programa te slijediti određene smjernice istraživača dobivene evaluacijskim istraživanjima postojećih i provedenih programa.

Hrvatska se programima podrške roditeljstvu počinje baviti unazad 15-ak godina, a analiza stanja prava djece u Hrvatskoj ukazuje na manjak usluga podrške rodi-

teljstvu dok je u svijetu važnost programa podrške roditeljstvu široko prepoznata što je vidljivo u njihovoj brojnosti. Najčešće nailazimo na programe koji imaju nekoliko razina – univerzalnu, ciljanu i indiciranu te koji također brinu o tome da u grupama budu roditelji djece podjednake dobi (Pećnik i Dobrotić, 2019.). Pregled programa podrške roditeljstvu u svijetu nudi UNODC (2009.) koji prikazuje i objašnjava 23 različita programa podrške roditeljstvu kao i njihove ishode, korištene materijale, troškove provedbe i osoblje. U nastavku slijedi prikaz dvaju programa izabranih s obzirom da su međusobno različiti, a ostali programi podrške roditeljstvu koji su prikazani u prethodno spomenutoj zbirci slični su ili jednom ili drugom programu, odnosno, nemaju značajnijih razlika u pogledu razina intervencija i uključenih dionika.

Jedan od raširenijih programa podrške roditeljstvu u svijetu je *Triple P – Positive Parenting Program* koji predstavlja multidisciplinarni, na dokazima temeljen program s više razina koji uključuje strategije podrške roditeljima, ali i obiteljima kako bi se prevenirali ponašajni, emocionalni i razvojni problemi kod djece, zaustavio njihov daljnji razvoj ili kako bi se smanjila brojnost problema kod djece (UNODC, 2009.). Iz navedenog prikaza programa vidljivo je da program nudi i univerzalnu i selektivnu i indiciranu podršku. Također, ovaj program sastoji se od 5 razina, ovisno o težini i broju problema s kojima su roditelji suočeni, a također postoje i specijalizirani programi – za roditelje djece s teškoćama u razvoju, za roditelje koji prolaze kroz razvod braka, za roditelje djece koja su pretila te za domorodačke roditelje (Triple P, 2018.). Program je kreiran kao sustav koji se sastoji od nekoliko mogućih intervencija za roditelje djece u dobi od rođenja do 16 godina te se može provoditi na različite načine: privatne konzultacije, u malim grupama, velikim seminarima

ili pak kao online samopomoć, a provodi se u 25 različitim zemalja diljem svijeta (Triple P, 2018.). Prva razina ujedno je i razina univerzalne prevencije, odnosno, provodi se na način da se putem brošura, postera, članaka u novinama i plakata podiže svijest društva o »normalnosti« traženja podrške u odgoju djece (Triple P, 2018.). Druga razina sastoji se od jednog susreta s roditeljima i namijenjena je roditeljima koji su generalno dobro, ali imaju neke brige i nedoumice oko djetetovog ponašanja ili razvoja te se provodi kao seminar iza kojeg slijede konzultacije, a po potrebi nakon toga može uslijediti i posjeta u obiteljski dom ili telefonske konzultacije (Triple P, 2018.). Treća razina namijenjena je roditeljima djece kod kojih su već prisutne blage do umjerene teškoće u ponašanju, a provodi se kroz individualne sastanke s roditeljima (otprilike 4 razgovora u trajanju od 30 minuta) te rad u grupi pri čemu se usmjerava na specifično problematično ponašanje ili problem (grupne rasprave traju oko 2 h) (Triple P, 2018.). Četvrta razina namijenjena je roditeljima djece s ozbiljnim problemima u ponašanju, a roditelji mogu birati između: 1) rada u grupi (maksimalno 12 roditelja) pri čemu se održava 5 sastanaka te 3 telefonske konzultacije, uz korištenje DVD-ova i radnih knjižica za roditelje, 2) individualnog savjetovanja (deset sesija po sat vremena), uz dodatno korištenje DVD-ova i radne bilježnice, 3) online programa koji se sastoji od 8 sesija te vodi roditelje kroz 17 osnovnih roditeljskih vještina, 4) programa samopomoći za roditelje temeljenog na radnoj bilježnici, uz mogućnost dodatne podrške kroz tjedne telefonske konzultacije (Triple P, 2018.). Posljednja, peta razina usmjerena je na roditelje kod kojih, osim problema u ponašanju djeteta, postoje i drugi obiteljski problemi (primjerice, narušeni partnerski odnosi) i provodi se tako da roditelji prvo prođu četvrtu

razinu, a potom se uključe u petu. Pritom na petoj razini postoji program za roditelje koji se suočavaju s problemima poput partnerskog sukoba, stresa ili problema s mentalnim zdravljem te program za roditelje koji ne znaju upravljati vlastitim bijesom i nositi se s odgojem djeteta (Triple P, 2018). Dakle, *Triple P* je program podrške roditeljstvu koji svoje intervencije u potpunosti prilagođava potrebama roditelja i djece te omogućuje roditeljima da unutar dostupnih načina sudjelovanja u programu odaberu onaj koji njima najviše odgovara.

Za razliku od ovog programa koji sadrži različite intervencije za roditelje djece različite dobi, program *Parents as teachers* namijenjen je samo roditeljima djece u dobi od 0 do 5 godina (UNODC, 2009.). Riječ je o univerzalnom programu podrške roditeljstvu koji obuhvaća sve roditelje, a pomaže roditeljima u pripremi za roditeljstvo ili u odgoju djeteta do njegove pete godine. Program je namijenjen obiteljima različitog socioekonomskog statusa te može biti primijenjen i u urbanim, prigradskim i seoskim sredinama (UNODC, 2009.). Program se primjenjuje kroz kućne posjete i grupne susrete u svih 50 država SAD-a te Australiji, Kanadi, Njemačkoj, Singapuru i Švicarskoj (*Parents as teachers*, 2018.) te ima 4 osnovna cilja:

1. povećati roditeljsko znanje o razvoju djeteta u ranom djetinjstvu i poboljšati njihovu roditeljsku praksu
2. osigurati rano otkrivanje razvojnih kašnjenja i zdravstvenih problema
3. spriječiti zlostavljanje i zanemarivanje djece
4. povećati spremnost djece za školu i uspjeh djece u školi.

Iz navedenih ciljeva može se vidjeti kako navedeni program nastoji prevenirati pojavu teškoća u roditeljstvu te što ranije prepoznati teškoće u razvoju djeteta kako bi se na vrijeme reagiralo.

U Hrvatskoj se od 2007. godine provodi program podrške roditeljima koji provode stručnjaci Hrabrog telefona pod nazivom »Škola za roditelje« (Majdak i Kozjak, 2021.). Kreiran je po principima realitetne terapije te se provodi kroz 10 radionica putem grupnog rada. Grupe se sastoje od roditelja koji su se prijavili samoinicijativno te od roditelja koji su upućeni od strane Centra za socijalnu skrb, a vodi ih psihologinja. Radionice se odvijaju jednom tjedno u večernjem terminu u trajanju od 90 minuta te imaju unaprijed zadane teme (Majdak i Kozjak, 2021.). Također, roditelji imaju mogućnost uključivanja i u individualne konzultacije, sukladno njihovim željama i potrebama. Osobito je važno spomenuti grupu hrvatskih stručnjaka okupljenih u Centru za podršku roditeljstvu »Rastimo zajedno« koji uz podršku UNICEF-a razvijaju različite programe podrške roditeljstvu (ovisno o prepoznatim potrebitim skupinama) pa tako postoje programi: *Rastimo zajedno* (za roditelje djece u dobi do 4 godine života), *Rastimo zajedno i dalje* (za očeve u situacijama odvojenog roditeljstva), *Rastimo zajedno plus* (za roditelje djece s teškoćama u razvoju u dobi do 8 godina života), *Rastimo zajedno i mi* (za roditelje i za djecu), *Rastimo zajedno online* (za roditelje s djecom do 6 godina života koji se provodi online), *Klub očeva* (za očeve djece u dobi do 5 godina života), *Rastimo zajedno u novoj obitelji* (za roditelje posvojitelje djece u dobi od 2 do 10 godina i za djecu) i *Rastimo zajedno mini* (interaktivna online predavanja za roditelje djece vrtičke dobi) (Centar za podršku roditeljstvu »Rastimo zajedno«, 2024.). Centar za podršku roditeljstvu djeluje kroz tri podružnice – za Istarsku županiju, Međimursku te za Grad Zagreb, a radionice se provode u dječjim vrtićima, obiteljskim centrima i pojedinim udrugama te se međusobno razlikuju po tematici, po broju radionica, broju sudionika i po tome jesu li uključeni samo roditelji ili i djeca

(Centar za podršku roditeljstvu »Rastimo zajedno«, 2024.).

UKLJUČIVANJE U PROGRAME PODRŠKE RODITELJSTVU

Namjera uključivanja roditelja u programe podrške roditeljstvu uglavnom je slična kod svih programa – jačanje samopouzdanja i kompetentnosti te postizanje većeg zadovoljstva i sigurnosti u roditeljskoj ulozi. Uključivanjem u programe podrške roditeljstvu, roditelje se nastoji informirati o djetetovom razvoju, naučiti da prepoznaju djetetove potrebe kako bi mogli razumjeti njegovo ponašanje, potaknuti ih na poželjnu interakciju s djetetom te postići uvid u djetetov potencijal i prepoznavanje sebe kao kompetentnog roditelja (Hidalgo i sur., 2016.). Osim stručnog aspekta, ne smije se zaboraviti neformalna podrška koju roditelji dobivaju od drugih roditelja-polaznika programa te njihovo međusobno povezivanje i dijeljenje vlastitih iskustava što pridonosi »normaliziranju« poteškoća s kojima se roditelji svakodnevno suočavaju. Odnosno, moglo bi se reći da se roditelji u takve programe uključuju kako bi im se uz stručno vodstvo pomoglo da što primjerenije odgovore na izazovne situacije s kojima se susreću te pritom zadovolje djetetove, ali i svoje potrebe. Ako programe podrške promatramo u kontekstu djetetovih potreba i prava, onda uključivanje roditelja u programe podrške roditeljstvu predstavlja pravo djeteta da njegovi roditelji dobiju odgovarajuću pomoć društva u ispunjavanju svojih roditeljskih potreba (Konvencija o pravima djeteta, 1989.). Također i Nacionalna strategija za prava djece u RH za razdoblje od 2014. do 2020. godine navodi sustavnu podršku roditeljima, obiteljima i skrbnicima kako bi djeca mogla rasti i razvijati se u sigurnom i stabilnom okruženju (Ministarstvo socijalne politike i mladih, 2014.).

Iako se niti za jednog roditelja ne može reći da je u cijelosti nekompetentan, postoje roditelji koji imaju bolje roditeljske vještine i kompetencije i oni s manje roditeljskih vještina i kompetencija. No, ono što je najvažnije je da roditelj bude svjestan potrebe osobne promjene, potrebe da se mijenja i nadograđuje kao roditelj te da ne posustaje i ne odustaje od svog roditeljstva unatoč svakodnevnom poteškoćama (Maleš, Milanović i Stričević, 2003.). Kada roditelji u programe podrške roditeljstvu budu upućeni od strane stručnjaka iz sustava socijalne skrbi, najčešće kod njih ne postoji ili postoji slaba osviještenost potrebe za stručnom podrškom te se također postavlja i pitanje njihove motivacije za promjenom. Takvi »nedobrovoljni« roditelji uključuju se uglavnom u program kada su već nastupile određene krizne situacije, zbog čega im je potrebna konkretna i praktična podrška poput npr. pomoći pri učenju za dijete. Prema nekim istraživanjima, unatoč pozitivnim učincima kvalitetnih programa stručne pomoći roditeljstvu i sve većem broju ponuđenih oblika podrške, roditelji koji najviše trebaju stručnu pomoć i dalje se njome ne koriste u dovoljnoj mjeri (Čudina-Obradović i Obradović, 2003.). S druge strane, roditelji koji se samoinicijativno uključuju u program, svjesni su svoje nesigurnosti zbog koje imaju potrebu dodatno učiti o roditeljstvu, usvajati nova znanja i razmjenjivati iskustva s drugim roditeljima (Dobrotić, Pećnik i Baran, 2015.). Prema istraživanjima u svijetu i kod nas, roditelji općenito nisu spremni (dobrovoljno) sudjelovati u programima podrške roditeljstvu iako nisu u mogućnosti kvalitetno ostvarivati svoju roditeljsku ulogu (Pećnik, 2013.).

Hoće li roditelj zaista donijeti odluku da se uključi u programe podrške roditeljstvu i potraži stručnu pomoć, ovisi o različitim čimbenicima među kojima su i stavovi prema traženju stručne pomoći.

Axford i sur. (2012.) navode da se oko 40% pozvanih roditelja zaista i uključi u program. Nadalje, od tog broja 40 do 60% odustane nakon prvog susreta. S druge strane, zanimljiv je podatak iz istraživanja provedenog 2012. (Pećnik, 2013.) da je dvije trećine roditelja osjetilo potrebu za stručnim savjetom o roditeljstvu, a više od trećine njih ovu potrebu ima često ili ponekad. No, unatoč postojanju potrebe, svega manje od četvrtine ispitanih roditelja se stvarno i savjetovalo sa stručnjakom. Vjerujemo da razlozi neuključivanja roditelja u programe i napuštanja programa mogu biti brojni. Ispitanici iz prethodno spomenutog istraživanja navode kako bi se vjerojatno ili sigurno koristili besplatnom, kvalitetnom i nestigmatizirajućom pomoći stručnjaka u pitanjima roditeljstva i odgoja kada bi je mogli dobiti. Ovi rezultati govore u prilog proaktivnom pristupanju roditeljima s ponudom različitih oblika stručne podrške u roditeljstvu i pozivanjem da se u njih uključe. S druge strane, potreban je proaktivan pristup svih dionika u zajednici u pogledu osmišljavanja, prezentacije i dostupnosti samih programa. Pećnik (2013.) stoga nudi određene smjernice koje bi trebalo imati na umu ako se želi povećati, odnosno održati broj polaznika u programima. Ponajprije mora postojati suradnja između neposrednih provoditelja programa i ostalih dionika u zajednici kako bi se programi mogli aktivno promovirati i biti sveobuhvatni. Također, stručnjaci i druge osobe koje upućuju roditelje trebali bi biti educirani o tome na koji način pristupiti roditeljima i kako ih motivirati za sudjelovanje u programima, ali i pratiti i »razbijati« barijere koje priječe sudjelovanje roditelja u programu. Osim navedenog, povećanju uključenosti roditelja u program može doprinijeti prostorna i organizacijski pristupačna okolina i fleksibilnost te primjereno trajanje samog programa kako bi roditelji uz radne,

roditeljske i druge obveze uspjeli uskladiti sve obaveze i uključiti se u program.

Razlozi uključivanja u programe podrške roditeljstvu

Pregledom dostupne literature, zamjećuje se da je malo istraživanja posvetilo pažnju regrutiranju i zadržavanju roditelja u programima podrške roditeljstvu unatoč važnosti istih. Iznimka je grupa istraživača s Iowa State University (Spoth i Redmond, 1993., 1994., 1995., 2000.; Spoth i sur., 1996., 2000., prema Heinrichs i sur., 2005.) koji su pokušali razumjeti zašto su obitelji odlučile prihvatiti ili odbiti sudjelovanje u 2 univerzalna preventivna programa. Navedeno istraživanje pokazalo je kako je primarni razlog koji utječe na uključivanje roditelja u programe podrške roditeljstvu osviještenost, uključujući percipirane probleme u ponašanju djeteta kao i percepciju pogodnosti i nedostataka programa. Sekundarni čimbenici koji utječu na uključivanje roditelja u programe podrške roditeljstvu su broj djece, dohodak kućanstva, obrazovanje roditelja te razina ponašajnih problema djeteta (Heinrichs i sur., 2005.). Također, navedeno istraživanje pokazalo je kako je jedan od ključnih čimbenika za neuključivanje roditelja u programe podrške roditeljstvu zadiranje u privatnost obitelji. Daljnji razlozi neuključivanja roditelja u programe podrške roditeljstvu su strah od stigmatizacije, odnosno, da će ih se smatrati »lošim roditeljima« (Pećnik i Dobrotić, 2013.; Pontalti, 2018.; Pećnik i Pribela Hodap, 2013.). Naime, jedno od raširenijih uvjerenja u našem društvu je da je stručna pomoć namijenjena »problematicnim« obiteljima (Pećnik i Dobrotić, 2013.). Roditelji rano rođene djece i djece s teškoćama u razvoju češće se uključuju u programe podrške roditeljstvu (Olds i Kuzman, 1993., prema McCurdy i Daro, 2001.). Pećnik i Pribela Hodap (2013.) još navode kako na

uključivanje roditelja u programe podrške roditeljstvu utječu i stavovi prema traženju pomoći te percipirani nepoželjni ishodi. Također, iz dosadašnjih istraživanja (Pontalti, 2018.; Pećnik i Dobrotić, 2013.) vidljivo je kako su roditelji skloniji tražiti neformalnu pomoć (pomoć od članova obitelji, prijatelja), dok stručnu pomoć traže tek kad kod djece počnu eksternalizirani problemi ili kad su upućeni od strane stručnih službi. Kozjak (2018.) je provela kvalitativno istraživanje s polaznicima škole za roditelje u Zagrebu u kojem je utvrdila da su i razlozi za uključivanje roditelja u školu za roditelje dvojaki. Roditelji se obično uključuju jer moraju (šalje ih centar za socijalnu skrb) ili jer postoje neki problemi u odnosima s djecom ili problemi u ponašanju djeteta pa žele poboljšati odnos s djetetom ili naučiti kako se nositi s problemima djeteta.

Kao što je vidljivo, pregled dosadašnje literature ističe čimbenike koji utječu na uključivanje roditelja u programe podrške roditeljstvu – one koji privlače roditelje kao i one koji ih odbijaju. Može se zaključiti kako je još uvijek više čimbenika koji odbijaju roditelje od uključivanja u programe podrške roditeljstvu, nego onih koji ih privlače. Kao jedno od glavnih objašnjenja koje treba uzeti u obzir pri planiranju promjena vezano uz poticanje roditelja na prihvaćanje i uključivanje u programe za pomoć u roditeljstvu je integrirana teorija roditeljskog uključivanja u programe podrške roditeljstvu (McCurdy i Daro, 2001.). Naime, prema navedenoj teoriji, postoje 4 čimbenika koja utječu na uključivanje i zadržavanje roditelja u programima podrške roditeljstvu: osobne karakteristike, karakteristike pružatelja, karakteristike programa te susjedstvo. Dakle, čak i kad postoje razvijeni programi podrške roditeljstvu koji su dostupni i besplatni (dakle, zadovoljeni su situacijski čimbenici), uključivanje roditelja u njih

ovisi o njihovim uvjerenjima te stavovima i percepciji o traženju pomoći, o tome jesu li dobiti od uključivanja veće od potencijalnih gubitaka te o tome hoće li ljudi u njihovoj bližoj okolini podržati njihovo uključivanje u takve programe. Uključivanje u programe podrške roditeljstvu možda bi se najbolje moglo opisati kao konflikt istovremenog privlačenja i odbijanja (Pećnik i Dobrotić, 2013.), gdje roditelji rade *cost - benefit* analizu te sukladno tome odlučuju o svom uključivanju u programe podrške roditeljstvu.

Obilježja polaznika koji se uključuju u programe podrške roditeljstvu

Jedno od istraživanja koje se bavilo karakteristikama roditelja koji se uključuju u programe podrške roditeljstvu je istraživanje Lindsay i suradnika (2011.), iz kojeg proizlazi kako su roditelji koji se uključuju u programe podrške roditeljstvu socijalno ugroženiji od opće populacije, mentalno zdravlje im je lošije od onog opće populacije, kod njih postoji viša razina zanemarivanja djece nego kod opće populacije te se u programe većinom uključuju majke (85%). Iz navedenog istraživanja je također vidljivo kako se u takve programe većinom uključuju biološki roditelji djece (90,6%), dok se najmanje uključuju udomitelji (0,6%). Nadalje, najčešće je riječ o roditeljima nižeg obrazovnog statusa (23,5%), dok se oni s visokim obrazovanjem najmanje uključuju (11,3%). Nešto starije istraživanje Hermana i suradnika (1996.) koje se razlikuje od prethodnog u tome što su roditelji većinom bili iz ekonomsko prosječnih obitelji (39,3%) također zaključuje kako se u programe podrške roditeljstvu većinom uključuju majke (67%). Istraživanje Leung i suradnika (2003.) pokazalo je kako su se u programe podrške roditeljstvu uključivali samo biološki roditelji, i to većinom maj-

ke (95,7%, N=66). Prosječna dob uključenih bila je 39,36 godina te su bili prosječne razine obrazovanja. Većina uključenih majki (58%, N=40) bile su kućanice.

Sustavnim pregledom dostupne literature, nailazimo na zaključak da nedostaju istraživanja koja bi dovodila u vezu karakteristike roditelja sa samim uključivanjem u programe podrške roditeljstvu. Činjenica da se u programe podrške roditeljstvu većinom uključuju majke može se dovesti u vezu s tradicionalnom ulogom žene kao majke i domaćice koja je prevladavala, a u većini zemalja i dalje prevladava. Međutim, bilo bi potrebno provesti nova istraživanja kako bi se dobio uvid u aktualnu situaciju s obzirom da se modernizacijom društva mijenja i uloga žene u njemu. Što se tiče materijalnog dohotka, podaci prethodno navedenih istraživanja pokazuju kako nema pravila vezano uz financijsko stanje obitelji (roditelja) i uključivanje u programe podrške roditeljstvu; odnosno, u nekim programima podrške roditeljstvu više je roditelja nižeg socioekonomskog statusa, dok je u drugima više onih prosječnog socioekonomskog statusa. Potrebno je uzeti u obzir i način na koji su roditelji bili uključeni u programe podrške roditeljstvu, jesu li se uključili samoinicijativno ili su poslani od strane nadležnih institucija.

Očekivanja polaznika od programa podrške roditeljstvu

Kao što je prethodno spomenuto i potvrđeno istraživanjem Pećnik i Dobrotić (2013.), roditelji pri odlučivanju o uključivanju u programe podrške roditeljstvu rade procjenu dobitaka i gubitaka od uključivanja u program. Vezano uz očekivanja roditelja koji se uključuju u programe podrške roditeljstvu, sustavnim pregledom literature može se konstatirati da nedostaju istraživanja na tu temu. Istraživanje Dunst i suradnika (2006.) ispitivalo

je očekivanja sudionika po završetku programa i to u smislu »očekivanih ishoda«, odnosno u terminima samoprocjene sudionika u kojoj mjeri su sudjelovanjem u programu podrške roditeljstvu dobili željene resurse i/ili su osnaženi da se u budućnosti lakše nose s problemima u roditeljstvu ako se oni pojave.

Prema istraživanju Kozjak (2018.), kada govorimo o očekivanjima od programa stručne podrške Hrabrog telefona »Škola za roditelje«, neki roditelji nemaju nikakvih očekivanja, dok neki očekuju da će naučiti nešto novo što će im pomoći u odgoju djeteta, da će dobiti drugačiji, realniji pogled na sve, da će dobiti neki koristan savjet od voditelja programa ili drugih polaznika.

Budući da prema jednoj od važnijih teorija u području uključivanja roditelja u programe podrške roditeljstvu – integriranoj teoriji roditeljskog uključivanja (McCurdy i Daro, 2001.), na uključivanje i zadržavanje roditelja uvelike utječu karakteristike programa, odnosno, činjenica udovoljava li program očekivanjima roditelja, bilo bi važno ispitati očekivanja roditelja od samog programa prije uključivanja, odnosno prije početka tog programa. Navedeno bi doprinijelo kreiranju programa koji bi bio privlačniji roditeljima, a posljedično imao i bolje rezultate na područjima promjena u odnosu roditelj-dijete.

PRAVNA REGULACIJA PODRŠKE RODITELJSTVU

Podrška roditeljstvu (Quinton, 2004.) podrazumijeva poboljšanje roditeljskih kompetencija te smanjenje postojećih problema ili pomoć roditeljima u rješavanju problema. Programi podrške roditeljstvu uključuju preventivne aktivnosti koje imaju za cilj smanjiti roditeljski stres te ojačati roditeljske kompetencije i pozitivno ponašanje kako bi se povećala sposobnost

roditelja da uspješno odgajaju svoju djecu i koriste dostupne resurse (Chaffin i sur., 2001.).

U svijetu postoje brojni stručni programi podrške roditeljstvu koji nude stručnu podršku roditeljima na univerzalnoj, selektivnoj i indiciranoj razini (UNODC, 2009.). Također, spomenuti su i programi koji se provode u Hrvatskoj. Svi navedeni programi temeljeni su na znanstvenim uporištima teorije ekoloških sustava, opće teorije sustava, teorije obiteljskog stresa i integrirane teorije roditeljskog uključivanja u programe podrške roditeljima, te je njihova vrijednost znanstvena, teorijska i praktična. Osim toga, neophodnost stručne podrške roditeljima i zakonski je regulirana na međunarodnoj razini, ali i brojnim zakonskim propisima na razini Hrvatske. Na međunarodnoj razini najvažniji dokument kojim se štite i promiču prava djeteta je Konvencija UN-a o pravima djeteta (1989.) koja ističe odgovornost države za odgoj i razvoj djeteta za koje su odgovorni roditelji, te poduzimanje različitih pozitivnih mjera kako bi roditeljima pomogla i podržala ih u provođenju njihovih odgovornosti u odgoju djeteta. Svaka država potpisnica Konvencije dužna je osigurati pomoć roditeljima kada oni sami nemaju mogućnosti i/ili kapaciteta za odgoj i razvoj djeteta i/ili ne postupaju u najboljem interesu djeteta. U Hrvatskoj valja istaknuti Preporuku 19 (2006.) Vijeća Europe o politici potpore pozitivnom roditeljstvu (Pećnik i Starc, 2010.), zatim Nacionalni plan za prava i interese djeteta 2006. – 2012. (2006.) kojim je u nacionalnu politiku Hrvatske regulirana univerzalna podrška roditeljstvu, a kroz koji se naglašava važnost pružanja podrške obitelji u njihovoj obrazovnoj funkciji (Bryne i Pećnik, 2015.). Također, važna je i Nacionalna strategija o pravima djeteta za razdoblje 2014. – 2020. (2014.) koja poziva na sustavnu podršku roditeljima i obitelji-

ma putem različitih programa i mjera koje promiču kvalitetno i odgovorno podizanje djece.

No, iako je kod nas stručna podrška roditeljstvu naizgled dobro pravno regulirana, rezultati istraživanja (Pećnik i Dobrotić, 2019.) ukazali su da u praksi postoji niz nezadovoljenih potreba za uslugama podrške roditeljstvu.

Ključni zakoni koji se također bave univerzalnom, ali i ciljanom podrškom roditeljstvu su Obiteljski zakon (NN, 103/2015.) i Zakon o socijalnoj skrbi (NN, 157/2013., 152/2014., 99/2015., 52/2016., 16/2017., 130/2017.) kojim se reguliraju prava i obaveze roditelja, ali i stručnih djelatnika u radu s djecom i njihovim obiteljima te se njime ujedno daje i pravni okvir unutar kojeg su stručnjaci sustava socijalne skrbi dužni djelovati kada se obitelji nalaze u potrebi za formalnom podrškom. Roditelji mogu potražiti uslugu savjetovanja u CZSS-u ili podružnici CZSS-a obiteljskom centru i u okviru mjera obiteljsko-pravne zaštite djetetove dobrobiti i prava. No, rezultati nekih istraživanja (Pećnik i Raboteg-Šarić, 2005.; Pećnik i Tokić, 2011.; Brajša-Žganec i sur., 2011.; Dobrotić i sur., 2015.; Pećnik i Dobrotić (2019.) pokazuju kako roditeljima usluge univerzalne i ciljane podrške roditeljstvu, preventivni programi i programi rane intervencije uglavnom nisu dostupni. Dodatno, istraživanje Pećnik i Dobrotić (2019.) pokazuje da čak i u slučaju kada je stručna podrška roditeljstvu dostupna, postoji strah od stigmatizacije koji roditelji navode kao čimbenik koji ih sprječava u traženju stručne pomoći u roditeljstvu.

Program Hrabrog telefona »Škola za roditelje« uglavnom je dostupan onim roditeljima kod kojih su problemi evidentirani i koji su upućeni od strane državnih institucija u program škole za roditelje. Istraživanje koje je provela Kozjak (2018.) pokazalo je kako sudionici škole za rodi-

telje iskazuju brojna pozitivna iskustva sudjelovanja u programu (osnaživanje, dobivanje informacijske podrške i dobiti od grupnog rada te zadovoljstvo sudjelovanjem u programu). Također, roditelji koji su sudjelovali u programu primjećuju brojne pozitivne promjene u roditeljstvu nakon završetka programa »Škola za roditelje« na osobnoj razini i u odnosu prema djetetu (osvješćivanje nedostataka u odgoju, promjene u načinu komunikacije s djetetom, promjene u doživljavanju djeteta te promjene u kontroli vlastitog ponašanja). Stoga je važno među znanstvenom i stručnoj javnošću potaknuti pitanje promocije i unapređenja provedbe programa stručne podrške roditeljstvu koje je roditeljima zajamčeno zakonima i trebalo bi biti dostupno na široj razini.

ZAKLJUČAK

Roditeljstvo je vjerojatno najzahtjevnija životna uloga za koju najčešće ne dobivamo nikakvu stručnu i profesionalnu edukaciju. Stečena znanja, vještine i sposobnosti u vlastitoj obitelji, okolini (susjedstvo, škola, posao) i vlastita ulaganja u sebe koristimo u okviru svoje roditeljske uloge. Ponekad je to možda dovoljno, ali suvremeni način života neprestano stvara nove izazove, a djeca i mladi izloženi su brojnim rizicima te se roditelji, skrbnici, odgajatelji, učitelji i profesori sve teže nose s novim rizicima. Obitelji u kojima su djeca u riziku ili su već razvila probleme u ponašanju nerijetko trebaju stručnu pomoć. Programi stručne pomoći i podrške roditeljima pokazali su se korisnima kako u svijetu tako i kod nas jer roditeljima nude edukaciju, pomoć, podršku i mogućnost usavršavanja roditeljskih vještina kako bi se uspješnije nosili s današnjim rizicima i mogli bolje i kvalitetnije obavljati svoju roditeljsku ulogu. No, današnja saznanja govore nam da upravo roditelji

koji imaju poteškoća u odgoju djeteta najčešće nisu osviješteni da im je potrebna stručna pomoć i podrška, dok roditeljima koji su osviješteni i željeli bi znati i moći više, organizirani programi podrške roditeljstvu najčešće nisu dostupni. Na sustavnoj razini nedostaje univerzalna prevencija pa se obiteljima preporuča da traže stručnu pomoć najčešće kada se već problemi i poteškoće razviju i kada je prisutna i intervencija centra za socijalnu skrb. Programi podrške roditeljstvu značajan su zaštitni faktor i podrška obitelji te su stoga važni u praksi socijalnog rada i drugih pomažućih profesija. Iz pregleda stručnih programa podrške roditeljima u svijetu, vidimo da su oblici pomoći i podrške različiti i brojni te da je njihova primjena šira i bolje prihvaćena nego u nas. Također, programi stručne pomoći roditeljima imaju svoje znanstveno teorijsko utemeljenje. Stručni programi podrške roditeljstvu trebali bi biti sastavni dio socijalne politike svakog društva, trebali bi biti temeljeni na dosadašnjim znanstvenim i teorijskim istraživanjima te biti zakonski regulirani i promovirani i omogućeni svim osobama koje planiraju biti roditelji, kao i svim roditeljima već od najranije dobi djeteta. Također, važno je koristiti evaluacije programa podrške roditeljima kako bi se mogla unaprijediti teorija te koristiti provjerene, evaluirane i pilotirane programe. Isto je od značajne važnosti jer upravo, vodeći se integriranom teorijom roditeljskog uključivanja, kontinuirana evaluacija programa (procesna evaluacija, evaluacija ishoda i evaluacija potreba) ključna je za kreiranje programa sukladno potrebama i preferencijama roditelja, a što bi posljedično dovelo do većeg broja uključenih roditelja u programe te bi osiguralo i održavanje kvalitete programa. Pregledom dostupne literature, uviđa se kako nedostaju istraživanja u pogledu povezanosti obilježja roditelja s njihovim uključivanjem u

programe podrške roditeljstvu, o njihovoj motivaciji i razlozima za uključivanje kao i o njihovim očekivanjima od programa. Stoga je potrebno usmjeriti pozornost na daljnja istraživanja u ovom području: kvantitativna i kvalitativna sa stručnjacima koji provode programe podrške roditeljstvu i s roditeljima koji su bili uključeni u navedene programe.

Osim zakonske regulative, potrebno je promovirati podršku roditeljstvu među mladima, roditeljima predškolske djece pa i svima ostalima kojima bi bilo značajno i od koristi tijekom odgajanja djece dobivati kontinuiranu stručnu podršku. Potrebno je učiniti dostupnima programe podrške roditeljima kako bi se prevenirali problemi (djeteta i u obitelji) koji proizlaze iz neznanja i nedovoljno razvijenih roditeljskih vještina.

LITERATURA

- Ajdkuković M. (2015.). *Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta. Priručnik za socijalne radnike, druge stručnjake i suradnike centara za socijalnu skrb*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć i Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Ajdkuković, M., & Marohnić, S. (2010). *Smjernice za planiranje, provedbu i evaluaciju preventivskih i tretmanskih programa zaštite djece od nasilja*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
- Ajdkuković, M., Budimović, L., Jelavić M., Jovančević, M., Koller-Trbović, N., Korač Graovac, A., Sladović Franz, B., Radočaj, T., Vejmelka, L., & Žižak, A. (2008.). *Pravo djeteta na život u obitelji*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Axford, N., Lehtonen, M., Kaoukji, D., Tobin, K., & Berry, V. (2012). Engaging parents in parenting programs: Lessons from research and practice. *Children and Youth Services Review*, 34(10), 2061-2071. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.06.011>
- Benaković Ranogajec K., Galetić G. A., Seme-Stojnović I., & Vidović T. (2009.) *Naša poticajna obitelj*. Zagreb: Centar za edukaciju i savjetovanje „Sunce“.
- Berc, G. (2012). Obiteljska otpornost - teorijsko utemeljenje i primjena koncepta u socijalnom radu. *Ljetopis socijalnog rada*, 19(1), 145-167.
- Brajša-Žganec, A., Franc, R., Merkaš, M., Radačić, I., Šerić, M., & Šikić – Mićanović, J. (2011). *Analiza stanja prava djece u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Centar za podršku roditeljstvu "Rastimo zajedno" (2024.). *Programi*. Posjećeno 16.04.2024.g. na mrežnoj stranici Centra za podršku roditeljstvu "Rastimo zajedno": <https://www.rastimozajedno.hr/#>
- Chaffin, M., Bonner, B. L., & Hill, R. F. (2001). Family preservation and family support programs: Child maltreatment outcomes across client risk levels and program types. *Child Abuse & Neglect*, 25(10), 1269-1289. [https://doi.org/10.1016/s0145-2134\(01\)00275-7](https://doi.org/10.1016/s0145-2134(01)00275-7)
- Čudina-Obradović M., & Obradović J. (2003.). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10(1), 45-68. <https://doi.org/10.3935/rsp.v10i1.139>
- Daly, M. (2008). *Roditeljstvo u suvremenoj Europi: pozitivan pristup*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
- Daly, M. (2013). Parenting support policies in Europe. *Families, Relationships and Societies*, 2(2), 159-174. <https://dx.doi.org/10.1332/204674313X666886>
- Daly, M., Bray, R., Bruckauf, Z., Byrne, J., Margaria, A., Pečnik, N., & Samms-Vaughan, M. (2015). *Family and Parenting Support: Policy and Provision in a Global Context*. Florence: UNICEF.
- Delale, E. A. (2011.). Povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti i emocionalne izražajnosti s intenzitetom roditeljskog stresa majki. *Psihologijske teme* 20(2), 187-212.
- Dobrotić, I., & Laklija, M. (2010.). Obrasci društvenosti i percepcija izvora neformalne socijalne podrške u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 21(1), 39-58. <https://doi.org/10.5559/di.21.1.03>
- Dobrotić, I., & Pečnik, N. (2015). Podrška obiteljima i podrška roditeljstvu. U: Dobrotić, I., Pečnik, N., & Baran, J. (ur.), *Potrebe roditelja i pružanje usluga roditeljima koji podižu djecu u otežanim okolnostima* (str. 10 – 13). Zagreb: Udruga Roditelji u akciji – RODA.
- Dobrotić, I., Pečnik N., & Baran J. (2015.) *Potrebe roditelja i pružanje usluga roditeljima koji podižu djecu u otežanim okolnostima*. Zagreb: Udruga Roditelji u akciji - RODA
- Dunst, C. J., Trivette, C. M., & Hamby, D. W. (2006). *Technical manual for measuring and evaluating family support program quality and benefits*. Asheville, North Carolina: Winterberry Press.
- Ferrer-Wreder, L., Stattin, H., Lorente, C. C., Tubman, J. G., & Adamson, L. (2003). *Successful prevention*

- and youth development programs: Across borders. New York: Kluwer Academic/ Plenum Publisher.
- Heinrichs, N., Bertram, H., Kuschel, A., & Hahlweg, K. (2005). Parent recruitment and retention in a universal prevention program for child behavior and emotional problems: Barriers to research and program participation. *Prevention Science*, 6(4), 275-286. <https://doi.org/10.1007/s11121-005-0006-1>
- Herman, S. E., Marcenko, M. O., & Hazel, K. L. (1996). Parents' perspectives on quality in family support programs. *The journal of mental health administration*, 23(2), 156-169. <https://doi.org/10.1007/BF02519107>
- Hidalgo, M. V., Jiménez, L., López-Verdugo, I., Lorence, B., & Sánchez, J. (2016). "Family education and support" program for families at psychosocial risk: The role of implementation process. *Psychosocial intervention*, 25(2), 79-85. <https://doi.org/10.1016/j.psi.2016.03.002>
- Janković (2004). *Pristupanje obitelji – sustavni pristup*. Drugo, dopunjeno izdanje. Zagreb: Alinea.
- Juul, J. & Jensen, H. (2002). *Od poslušnosti do odgovornosti*. Zagreb: Pelago.
- Konvencija o pravima djeteta (1989). Generalna skupština Ujedinjenih naroda.
- Kozjak, V. (2018). *Škola za roditelje - iskustva sudjelovanja roditelja polaznika te njihov doživljaj promjena u roditeljstvu*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu: Pravni fakultet.
- Layzer, J. I., Goodson, B. D., Bernstein, L., & Price, C. (2001). *National Evaluation of Family Support Programs. Final Report Volume A: The Meta-Analysis*. Posjećeno 15.7.2018. na mrežnoj stranici OPRE: <https://www.acf.hhs.gov/opre/resource/national-evaluation-of-family-support-programs-final-report-volume-a-the>
- Leung, C., Sanders, M. R., Leung, S., Mak, R., & Lau, J. (2003). An outcome evaluation of the implementation of the triple P-Positive Parenting Program in Hong Kong. *Family process*, 42(4), 531-544. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2003.00531.x>
- Lindsay, G., Strand, S., Cullen, M. A., Cullen, S., Band, S., Davis, H., Conlon, G., Barlow, J. & Evans, R. (2011). *Parenting Early Intervention Programme Evaluation (Research report DFE-RR121 (a))*. Posjećeno 15.7.2018. na mrežnoj stranici GOV.UK: <https://www.gov.uk/government/publications/parenting-early-intervention-programme-evaluation>
- Majdak, M., & Kozjak, V. (2021). Važnost pružanja stručne podrške roditeljima: evaluacija programa škole za roditelje. *Hrvatska Revija za Rehabilitacijska Istraživanja*, 57(2), 150-171. <https://doi.org/10.31299/hrri.57.2.9>
- Maleš, D., Milanović, M., & Stričević, I. (2003). *Živjeti i učiti prava*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta, Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
- McCurdy, K., & Daro, D. (2001). Parent involvement in family support programs: An integrated theory. *Family Relations*, 50(2), 113-121. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2001.00113.x>
- Molinuevo, D. (2013). *Parenting support in Europe*. Dublin: Eurofound.
- Nacionalna strategija o pravima djeteta za razdoblje 2014. – 2020.* (2014). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.
- Nacionalni plan za prava i interese djeteta 2006. – 2012.* (2006). Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku.
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (2016). *Parenting matters: Supporting parents of children ages 0-8*. Washington, DC: National Academies Press.
- Obiteljski zakon. *Narodne novine*, br. 103/2015.
- Olagnero, M., Meo, A. & Corcoran, M. P. (2005.). Social support networks in impoverished European neighbourhoods. *European Societies*, 7(1), 53-79. <https://dx.doi.org/10.1080/1461669042000327027>
- Parents as teachers (2018). *Learn more about us*. Posjećeno 17.7.2018. na mrežnoj stranici Parents as teachers programa: <https://parentsasteachers.org/>
- Pećnik, N. (2013). Podrška roditeljstvu u razdoblju ranog razvoja djeteta. U: Pećnik, N. (ur.), *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj* (str. 28-40). Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Pećnik, N. & Raboteg-Šarić, Z. (2005). Neformalna i formalna podrška jednoroditeljskim i dvoroditeljskim obiteljima. *Revija za socijalnu politiku*, 12(1), 1-21. <https://doi.org/10.3935/rsp.v12i1.18>
- Pećnik, N. & Tokić, A. (2011). *Roditelji i djeca na pragu adolescencije: pogled iz tri kuta, izazovi i podrška*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti (znanstvena monografija).
- Pećnik, N., & Dobrotić, I. (2013). Roditeljske potrebe za podrškom i dostupnost usluga za podršku roditeljstvu: perspektiva predstavnika jedinica lokalne i područne samouprave. U: Pećnik, N. (ur.), *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj* (str. 241-250). Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Pećnik, N., & Dobrotić, I. (2019). Usluge podrške roditeljstvu u Hrvatskoj: Potrebe roditelja i postojeći

- programi. U: Puljiz, V. (ur.), *Socijalno-demografska reprodukcija Hrvatske* (str. 125-152). Zagreb: Centar za demografiju i pravo Miko Tripalo.
- Pećnik, N., & Starc, B. (2010). *Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece*. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
- Pontalti, K. (2018). *Parenting adolescents: A regional study on parenting adolescents and parenting support programmes*. Switzerland: UNICEF Europe and Central Asia Regional Office.
- Quinton, D. (2004). *Supporting parents: Messages from research*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Ratkajec Gašević, G., Dodig Hundrić, D., & Mihić J. (2016.) Spremnost na promjenu ponašanja – od individualne prema obiteljskoj paradigmi. *Kriminologija i socijalna integracija*, 24(1), 50-83. <https://doi.org/10.31299/ksi.24.1.3>
- Szentmartoni M. (1984.) Problemi suvremene obitelji. *Obnovljeni život*, 39(6), 468-477.
- Triple P (2018). *Small changes, big differences*. Posjećeno 17.7.2018. na mrežnoj stranici Triple P programa: <http://www.triplep.net/glo-en/home/>
- Trivette, C., & Dunst, C. (2005). *Community-based parent support programs*. Posjećeno 17.7.2018. na mrežnoj stranici Google znalca: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.616.1988&rep=rep1&type=pdf>
- UNODC (2009). *Compilation of Evidence – Based Family Skills Training Programmes*. Posjećeno 8.3.2018. na mrežnoj stranici UNODC-a: <https://www.unodc.org/documents/prevention/family-compilation.pdf>
- Vasta, R., Haith, M. M., & Miller, S. A. (2005). *Dječja psihologija: moderna znanost*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Wessels, I., Mikton, C., Ward, C., Kilbane, T., & Alves, R. (2013). *Preventing violence: evaluating outcomes of parenting programmes*. Luxembourg: WHO.
- Zakon o socijalnoj skrbi. *Narodne novine*, 157/2013., 152/2014., 99/2015., 52/2016., 16/2017., 130/2017.

Summary

THE SIGNIFICANCE AND NEED FOR PROFESSIONAL SUPPORT PROGRAMS FOR PARENTS IN CONTEMPORARY SOCIETY

Marijana Majdak

Valentina Kozjak

*Department of Social Work, Faculty of Law, University of Zagreb
Zagreb, Croatia*

Ivana Dolovčak

Brave Phone

Zagreb, Croatia

Parenting represents the most beautiful but at the same time the most demanding role in the life of one parent. Modern parenting is very different from a few years ago due to numerous changes – in the work market, in the composition of families, in the relationship between men and women, by the appreciation of parental authority, and also by the relationship between parents and children. Given the complexity of the roles that modern parents have to coordinate, as well as the complexity of problems in the behavior of children and young people today, parents often need the help of professionals in parenting, which is still insufficiently widespread and known in our country. The aim of the paper is to describe and highlight the importance of professional education programs for parenting, the reasons for the inclusion of parents in parenting support programs, the characteristics of participants involved in the programs, and their expectations of the program itself, using the systematic review method of previous research on this topic. Although the necessity of professional assistance and support for parents is regulated by numerous laws and regulations, in Croatian practice we must nevertheless emphasize insufficient awareness of the need and benefits of professional support programs for parenting. Therefore, this paper aims to encourage the scientific, professional and general public to reflect and act at societal level on the importance and benefits of such programs, and to reduce the stigmatization of parents who are included in these programs, which is still present in our society.

Key words: parenting, parenting support, inclusion in parenting support programs.